

בינ"ו ליקבה"ו

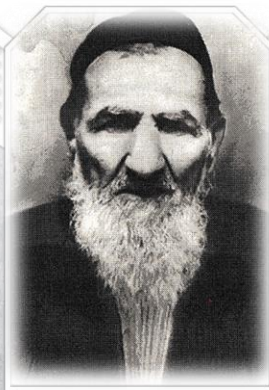
גיליון שבעי

אור צדיקים ישמח

דברים מחזקים ומשמחים
מאור תורתם ומעשיהם של הצדיקים
מאת הרב יוסף חיים דאברא שליט"א
נתיבות

גיליון מס' 107
יום שישי י"ז אב תשפ"ו
ערב שבת קודש
פרשת עקב

נושא השיעור:
חשיבותן הגדולה של המצוות הקטנות
מתולדותיו ומעשיו של בעל ההילולא:
רבי שלמה פרץ זיע"א

הדפסת הגיליון נתרמה
ע"י ידידנו היקר והנעלה
אדי פסחוב הי"ו שדרות
להצלחתו ולהצלחת הוריו היקרים
ניסן וגלינה פסחוב הי"ו
ולהצלחת בניו דייד וניסן ובתו עדן הי"ו
יהי רצון שזכות המצווה
וזכות בעל ההילולא הרה"ק רבי שלמה פרץ
זיע"א
תגן בעדם ובעד כל אשר להם
וימלא ה' כל משאלות לבם לטובה ולברכה
לעבודתו יתברך
אורך ימים ושנות חיים ושלוש יוסיפו להם
בבריאות איתנה ונהורא מעליא ופרנסה בריוח
גדול ויזכו לזיווגים הגונים משורש נשמתם
בשמחה ובהצלחה רבה
אמן כן יהי רצון

לכל ענייני הגיליון: 053-315-49-88

”והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם” (בפרשתנו ז, יב).

א. הנזהר גם בשמירת המצוות הקלות, מונע מעצמו התדרדרות

רש"י הקדוש מפרש את המילים "והיה עקב תשמעון" – אם המצוות הקלות שאדם דש בעקביו תשמעון. ביאור דברי רש"י שמעתי מהרה"ג רבי דוד אלעזרא שליט"א רב מושב שבולים, בשם רבו הגה"צ בנש"ק **רבי משה חליואה** זיע"א רב ק"ק "ישמח משה" בשדרות, שכשאדם הולך בדרך, הוא נזהר מאבנים ומכשולים גדולים שלא להיתקל בהם. אבל אבנים קטנות וכיוצא בזה אינו נזהר מהם, אלא דורך עליהם תוך כדי הליכתו ואינו חושש. כך המצוות החמורות אדם שם לב שלא להיכשל בהם. אבל המצוות הקלות אדם דש אותם בעקביו, כלומר דורך עליהם ואינו מרגיש שניזוק בזה. עד כאן דברי קודשו.

ובפרקי אבות (פ"ב מ"א) כתוב 'הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות' ונראה בס"ד לפרש, ע"פ דברי משנה אחרת באבות (פ"ד מ"ב): 'מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה', כלומר ע"י שאדם מקיים מצוה אחת, מזכים אותו משמים לקיים מצוה אחרת, וכן להיפך אם אדם עובר עבירה ח"ו מענישים אותו משמים ומזמנים לו עבירה נוספת.

ואומר רבינו הקדוש **רבי נחמן מברסלב** זיע"א (שיחות הר"ן אות פט): דע שיש חבילות של עבירות רחמנא לצלן כי עבירה גוררת עבירה, הינו כשאדם עובר עבירה חס ושלום אזי עבירה ראשונה גוררת אותו לעשות עבירות אחרות השייכים לה דיקא וכו' אבל לא עבירות שאין שייכים לה. עכ"ל. כלומר, שהעבירה שמזמנים לאדם בשכר העבירה הראשונה שעבר, היא דווקא עבירה כזו ששייכת בשורשה לאותה עבירה שעבר. ומדבריו נלמד גם להיפך, מצוה גוררת מצוה, כלומר בשכר המצוה ראשונה שקיים זוכה לעשות מצוה אחרת השייכת לאותה מצוה שעשה - דווקא.

ולפי האמור, יובנו דברי התנא 'הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות', כלומר צריך להיזהר גם במצוות קלות כמו החמורות, משום שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, כלומר אינך יודע איזה מצוה יזכו אותך משמים לעשות בשכר עשיית מצוה

קלה זו, כי כל מצוה יש לה את המצוות ששייכים לה, ויתכן שע"י קיום מצוה קלה תזכה לקיים מצוה חמורה ששייכת אליה. וכן להיפך, אם תעבור על מצוה קלה, יתכן ו"שכרך" על כך יהיה שיזמנו לך עבירה חמורה השייכת בשורשה לאותה עבירה קלה שעברת. ולכן לפעמים ח"ו נכשל אדם בעבירה חמורה ואינו יודע מניין הגיע לזה, ידע נאמנה שכנראה עבר על איזה מצוה קלה ולא שם לב לזה, והיא הבאתו לעבירה החמורה הזאת. ולכן יזהר מעתה על כל דרכיו לא לעבור על אף מצוה קטנה או גדולה.

ובזה יש לפרש את הפסוק הפותח את פרשתנו "והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה" כלומר אם תהיו זהירים גם במצוות הקלות שאדם דש בעקביו ולא תזלזלו בהם, אז מובטח לכם "ושמרתם ועשיתם אותם" תזכו ע"י זה לשמור את כל מצוות לא תעשה, ולעשות את כל מצוות עשה. מה שאין כן אם מזלזלים במצוות הקלות יכולים לבא על ידי זה לעבור על כל התורה וכמו שנתבאר.

ובזה נפרש פסוק בתהלים (יט, יב) "גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב" כלומר הזהירות בשמירת המצוות היא ע"י שמחשיבים גם את המצוות שאדם דש בעקביו לדבר גדול ונזהרים בהם. וזהו 'גם עבדך נזהר בהם' ואיך היא הזהירות ע"י ש'בשמרם עקב רב' בשמירתו מחשיב הוא את המצוות הקלות (שאדם דש בעקביו) לרב - לדבר גדול¹.

למדנו מכל זה שצריך האדם להחשיב כל מצוה ומצוה אף את הקלה ביותר ולא יעבור עליהם, כי אינו יודע לאיזה התדרדרות זה יכול להביא אותו חס וחלילה.

ב. ע"י שיקיים את המצוות הקלות שיכול לקיים, יכול לחזור למוטב

וכן להיפך, ישתדל לקיים כל מצוה ומצוה אף הקלה והקטנה ביותר, כי אינו יודע לאיזה מעלה ועליה יכולה להביא אותו אותה מצוה. ואף אם אינו זוכה לקיים את כל המצוות מפני קושי

¹ ואחי הרה"צ רבי אברהם שליט"א פירש "נוהר בהם" מלשון זיו וזוהר, דהיינו ע"י שנשמר בדברים שאדם דש בעקביו דהיינו שמירת העיניים, ע"י זה נמשכת עליו קדושה גדולה ופניו מזהירות. וזה "גם עבדך נזהר בהם" כיצד ע"י "בשמרם עקב רב" כשהוא שומר עיניו שהיא מצוה שאדם דש בעקביו.

יצרו שגדול עליו, לא ימנע עצמו מלקיים את המצוות הקלות שיכול לקיים, כי על ידם יכול לזכות להיות בסוף איש כשר ולקיים את כל התורה.

הטיב להודיענו יסוד זה, גאון עוזנו ותפארתנו הגה"ק **רבי נתן מברסלב** זיע"א בספרו הקדוש "ליקוטי הלכות" (הלכות נזיקין הלכה ד אות ג) והובאו דבריו בקיצור בספר הק' "משיבת נפש" (אות קכח) בזה הלשון: צריך כל אדם לידע, שחוט השערה יקר מאד מאד. והוא [האדם] תלוי בכל עת בחוט השערה. שיכול האדם לקלקל הרבה על ידי חוט השערה חס ושלום, ומכל שכן שיוכל לתקן הרבה על ידי חוט השערה, כי מדה טובה מרבה ממדת פרעניות. כי חוט השערה בקדשה יקר מאד מאד. והשם יתברך ברחמי וזה אותנו במצוות רבות בכל יום, וכל אחד מישאל מושף את עצמו מהרע אל הטוב בכל יום ויום, כי הולך מביתו ומעסקיו לבית הכנסת ומניח טלית ותפלין ומתפלל וכו', ובודאי נמצא בכל זה כמה וכמה נקודות טובות שהם בחינת שערות קדושות, שהם יקרים אצלו יתברך מאד מאד.

וכן אפלו בעניני תאוות והרהורים שמתגברים על האדם בכל יום, ובודאי מי שהוא איש כשר קצת יש לו יסורים גדולים מזה, ומתגבר בכל עת נגד המחשבות והרהורים. וכל תנועה שמנתק את עצמו מהם כחוט השערה הוא יקר בעיניו יתברך מאד מאד. כי הוא ידע ויצרנו וכו', ויודע איך היצר הרע מתגבר על כל אחד ואחד. ועל כן יקר בעיניו יתברך כל תנועה ותנועה, אפלו היא כשערה ממש, מה שהאדם מושף את עצמו מהסטרף אחר אל הקדשה. כי האדם בעולם העשיה שהוא מלא קלפות והם כרוכים אחר האדם מאד מאד, ולולי הקדוש ברוך הוא עוזרו היה נופל בידו חס ושלום.

על כן צריך כל אדם להשכיל על דרכיו בכל עת לשמר עצמו מאד שלא תתחיל מחשבתו לצאת חוץ מהגבול דקדשה חס ושלום, אפלו כחוט השערה. כי על ידי פגם כחוט השערה שנוטה מן הדרך הטוב חס ושלום, יכול להטות הרבה לדרך כים נבוכים², וכאשר יודע כל אחד בנפשו, שעקר קלקולו ופגמיו וחסאיו רחמנא לצלן, כלם התחילו מחוט השערה, על ידי שלא היה נזהר בתחלה לשמר מחשבתו היטב, ונמשך אחר המסית מעט מעט רחמנא לצלן. כמו

² כתב רביה"ק הרמח"ל זיע"א בספרו הק' "מסילת ישרים" (פרק יג): ותראה כי זאת היא תחבולה גדולה לאדם למען הנצל מציצו, כי כיון שבהיותו בפרק העברה קשה עליו לנצחו ולכבוש אותו [את יצר הרע], על כן צריך שעודנו רחוק ממנה ישאר עצמו רחוק, כי אז יהיה קשה ליצר לקרבו אליה.

שכתוב: הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, היום אומר לו עשה כך וכו'.

וכפי התגברות היצר הרע על האדם היה חס ושלום אפס תקנה, אף מדה טובה מרבה כי חוט השערה דקדשה יקר מאד, ועל כן צריך האדם לידע גם ההפך, שכשמתגברים עליו מאד ונדמה לו שכבר נתעה כל כך עד שאי אפשר לו לעמד נגדם, צריך לידע ולהאמין שכל תנועה ותנועה שינתק וימשיך את עצמו מהם אפלו כחוט השערה הוא יקר מאד בעיניו יתברך בלי שעור, ואילו השערות יתלקטו יחד ברבות הימים ויזכה על ידם להשגת אלקות³ שנמשך על ידי צמצומים קדושים שהם בחינת שערות, שהם נעשים על ידי בחינת השערות הנ"ל, הינו על ידי שאיש הישראלי מושך את עצמו מרע לטוב בכל פעם שעקר תלוי בחוט השערה, כי אפלו צדיקים גדולים תלויים בכל עת בחוט השערה, בבחינת וסביבו נשערה מאד, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל. ע"כ.

ובאורח זו אלך לפרש משנה בפרקי אבות (פ"ד מ"ב): 'בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה, שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה'.

כלומר תהיה רץ למצוה שקל לקיימה אף שאת המצוות שקשה לקיימן אינך מקיים⁴, ולא תאמר מאחר ואת המצוות הקשות אני מקיים מה החכמה לקיים את הקלות דווקא. אל תאמר זאת, אלא הוי רץ אף רק למצוה הקלה לקיום ותחשיב אותה כחמורה, משום שמצוה גוררת מצוה ומן הקלות תגיע לקיים את הקשות⁵, כי שכר מצוה מצוה כלומר שבשכר שעשית איזה מצוה יתן לך ה' כח לעשות מצוה נוספת, ועתה בעזר משמים זה, תוכל לעשות מצוה גדולה יותר, וכן על זה הדרך.

³ מסופר שפעם הגיעה אשה לרבינו הקדוש רבי מאיר אביחצירא זיע"א וסיפרה שבעלה התדרדר מבחינה רוחנית. אמר לה הצדיק: נטילת ידיים בבוקר הוא עדיין עושה? וכשענתה בחיוב, אמר לה הצדיק: אם כך, זה יגרום לו לעלות שוב במסילה העולה בית אל. (ובחרת בחיים-דברים, עמ' קבו).

⁴ ושמעתי פעם מת"ח אחד שהוא נותן עצה לכל יהודי רחוק שמחלל שבת ח"ו, שיקבל על עצמו שאם הוא מעשן בשבת ח"ו לפחות לא יכבה את הסיגריה בסיום העישון וכך ינצל מעון נוסף של 'מכבה'.

⁵ רביה"ק באבא מאיר אביחצירא זיע"א היה מפרש 'מצוה גוררת מצוה' הוא מלשון 'חמרא מגרר גריר' (פסחים קז ע"ב) שפירושו שהיין נותן תאבון אכילה, כך מצוה אחת הנעשית כראוי מכניסה תאבון בלב האדם לקיים עוד מצוות רבות. (כעצם השמים לטוהר, עמ' שמז).

וכן הוי בורח מן העבירה לגמרי ולא תקרב אליה כלל, ואל תאמר מה יש בזה שאני קרוב לעבירה והלא אני עושה את העבירה, אלא תדע שהקרבה לעבירה היא בעצמה עבירה, ולא עוד אלא שעבירה גוררת עבירה, ועבירה זו של הקרבה לעבירה, יכולה לגרום לך לעבור על העבירה הגדולה שהתקרבת אליה. כי שכר עבירה עבירה, כלומר ע"י שנתקרבת לעבירה ועברת בזה עבירה, ירדה ממך השמירה משמים ותוכל להיכשל בעבירה ממש ח"ו⁶.

ובזה נבין את המשנה הידועה בסוף **מסכת מכות** (דף כג ע"ב): 'רבי חנניה בן עקשיא אומר, רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר'. שכולם מקשים איזה זכות היא זו? והרי ע"י ריבוי המצוות יותר קשה לקיים את התורה וקל יותר להיכשל. אומנם לפי האמור יובן, שכוונת התנא לומר, שע"י שה' הרבה לנו תורה ומצוות, אזי לא יבצר שלכל אדם מישראל יהיו איזה מצוות ואיזה לימודים שיהיו קלים לו לקיימם וללמודם לפי בחינתו ושורש נשמתו, וע"י שיקיימם וילמדם, בזכות זאת יבוא לקיים וללמוד את הקשים לו עד שיבא ללמוד ולקיים את כל התורה הקדושה.

כיוצא בזה מצאנו ראינו בספר הק' "חיי מוהר"ן" (את תמוז), שם מסופר על רביה"ק **רבי נחמן מברסלב** זע"א בזה הלשון: פעם אחת דבר רבי גרשון מטיריהאויצע עם רבנו זכרוננו לברכה, וקבל לפניו מאד על אשר צר לו בעבודת השם. ענה רבנו זכרוננו ואמר אתה עשה טוב ועסוק בעבודתו באמת, וכשתעסוק ותתמיד בעבודתו יתברך אזי הטוב ישאר והרע ממילא יתבטל ויפול. ע"כ. הרי לנו שאף שקשה לאדם בכמה עניינים בעבודת האל יעשה בכל כוחו מה שיכול לעשות ועל ידי כך ברבות הזמן הטוב יישאר והרע יתבטל.

ג. חיות האדם תלויה בקיום "כל" המצוות, וזוכה עי"ז לבנים, חיים ופרנסה

⁶ או יאמר, הוי רץ למצוה קלה, מצוה קלה היא הרצון לקיים את המצוה, וקראה מצוה קלה משום שהרצון אין בו שום קושי, ולעולם יכול אדם לרצות, מה גם שכל בר ישראל כבר טמון בלבו רצון זה ורק צריך לחזקו. ובורח מן העבירה כלומר תברח לגמרי מן העבירה ע"י שלא תרצה אפ' ברצון בעלמא לעשותה (ובזה מובן למה בעבירה לא אמר קלה, כי אדרבה בעבירה המעשה עצמו קל לאדם מאחר שיצה"ר מנעים לו אותו ב"מ). ונתן טעם, כי מצוה זו של הרצון הטוב יגרור בעקבותיו את קיום המצוה בפועל, ועבירה זו של הרצון לעבירה יגרור בעקבותיו את העבירה בפועל. והוסיף ואמר 'ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה' כלומר תדע שהרצון הוא העיקר בין לטוב בין למוטב (וכמ"ש בסנהדרין קו ע"ב רחמנא ליבא בעי, ואמרו ביומא כט ע"א קשים הרהורי עבירה יותר מן העבירה) והמעשה בפועל הוא רק שכרו. שאם אדם רוצה באמת לקיים את המצוה אזי משמים מוכים אותו לזה בפועל. ולהיפך חלילה אם אדם חפץ ומהרהר בעבירה מכשילים אותו בה ב"מ.

כותב רבינו הקדוש **רבי חיים בן עטר** זיע"א בספרו הק' "אור החיים" בפרשתנו, על הפסוק (ח, א) "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם", וזה לשונו הקדוש 'אכן האיש משה השכיל בלבבות בני אדם כי רוח אחד יתעם כקטן כגדול. והוא סולם להמעט בעבודת ה' ולצאת מדרך החיים. והוא, כי בעשות האדם ממצות ה' ב' או ג' מאשר תבאנה, ומה גם אם יחזיקו באחת מכל מצות ה' בתמידות ובזריזות, יולד בהם הולדה רעה להתעצל בשאר המצות הבאים לידם. ומה גם אם יהיו בידם כמה וכמה מהמצות, שתמלא נפשם בקצת מהמצות. ומה מאד פשט נגע זה, ובפרט בלב ההולכים בתורת ה', להבזות המצות הקלות, בראותם שהם לומדי תורה ומקיימים רוב המצות וכו'. וזה הוא הסובב יסורי האנשים, וימעט כבודם וירבו יגונותם, וישפל אדם וישח איש'.

ומבאר ה"אור החיים" הק' שזה כוונת הכתוב "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות" החשיב הכתוב את כללות התורה למצוה אחת וציוה על כלה, לבל יטעה האדם לקיים רק חלק מן המצוות. ונתן טעם "למען תחיון" כי ידוע שרמ"ח מצוות עשה כנגד רמ"ח אברים, ורמ"ח מצוות לא תעשה כנגד שש"ה גידים שבאדם. וכמו שאם יכאב לאדם איבר אחד יכאיב לכללות הגוף, כך חסרון מצוה אחת ימנע חיות מאותו איבר שכנגדו ויזיק לחיות כללות האיברים. וזהו למען תחיון, כי רק ע"י קיום כל המצות יקבלו כל האיברים חיותם כראוי.

ועוד אומר הרב, כי אף שאמרו חז"ל (מועד קטן כח ע"א) שבני, חיי ומזוני [בנים, חיים ופרנסה] לא תלויים בזכות אלא במזל. כאן חידש משה רבינו ע"ה שאם יתעצמו ישראל לשמור ולעשות כל המצוה בכללות, יובטחו בשלשת דברים אלו יחד. כמו שאמר "למען תחיון" הרי חיים, "ורבייתם" הרי בנים, "ובאתם וירשתם" הרי מזון – ארץ ומלוואה בתים מלאים כל טוב. וכמו שמצינו באברהם אבינו שלפי מזלו לא היה צריך להיות לו ילדים, אבל ע"י התעצמותו בשלימות עבודת ה' [כמ"ש (בראשית כו, ה) "עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתי מצותי חקותי ותורתתי"] נשתנה מזלו והיו לו בנים.

ד. לכו חזו מפעלות צדיקים שנהירו גם במצוות שאדם דש בעקביו

לחיוזק העניין, נביא מעט מעשיות מצדיקים, איך שמרו והקפידו גם על מצוות שאדם דש בעקביו.

מסופר על הגאון הקדוש רבינו יהודה בן עטאר זיע"א רבה של פאס (מרוקו) שהיה גדול הדור בדורו של רבינו אור החיים הקדוש זיע"א. שיום אחד היה הולך לתפילת מנחה, וראה יהודי אחד שיצא מחנותו בבהלה והניחה פתוחה, ובא הרב ונעמד ליד החנות לשמרה, עד שחזר אותו האיש לחנותו. כשהגיע האיש, התחיל להביט אנה ואנה, אם נגב לו דבר. ואמר לו הרב היה בטוח בני שלא נגב לך דבר, כי אני הייתי עומד ומשמר מרגע שיצאת ועד עתה.

בין כה וכה עבר זמן תפילת מנחה, וכאשר שמע זאת חבירו הגאון הקדוש רב יעקב אבן צור זיע"א, שאל אותו הלא בזה בטל תפילת מנחה? השיבו הרב ברגש, הלא זו מצוה דאורייתא בכלל "לא תעמוד על דם רעך", והאיש ודאי שהיה שרוי בצער, ואיך אוסיף על צערו, כי בוודאי שהיה נגב לו דבר קטון או גדול מחנותו בהיותה לבדה בלי שומר. ואף אם לא היה נגב לו דבר, הרי מפני שאינו יודע מה שיש לו בחנותו, היה מצטער זמן מה בחשבו שבוודאי נגב לו דבר, מפני שנשארה פתוחה בלא שומר. (הגר"י משאש זיע"א, נחלת אבות כרך ו עמ' רעו).

עוד מסופר דבר מופלא, בספר "מלכי רבנן" (דף קכד ע"ב), אודות הרב הקדוש רבי שמואל אבן דנאן זיע"א אשר היה דרשן ומוכיח בעיר פאס (נתבש"ם בשנת תרל"ב), שלרוב חסידותו ויראתו, פעם אחת היה דורש ברבים ביום שבת קודש ובא לידו דבר אחד שכבר דרש אותו פעם אחת, וחשב בדעתו שלא לאומרו שכבר שמעו אותו ממנו, ותכף נרתע לאחוריו ואמר עכשיו אני עובר על דברי חכמים שאמרו לעולם יהיו בעיניך כחדשים, וחזר ודרש אותו ברבים.

ועל רבינו הקדוש רבי מאיר אביחצירא זיע"א מסופר, שכאשר היה חולה ושוכב במיטתו בחדרו. יצאה אשתו הצדקת מרת מזל ע"ה מהבית לרגע קט לקרא לבנה. והשאיירה בבית אשה אחת שהיתה עוזרת לה בענייני הבית. והנה מיד כשיצאה מהבית קרא הצדיק בקול רם ממיטתו "יחוד" "יחוד" ... [כלומר שעתה עובר הוא על איסור יחוד עם אשה] לשמע קריאותיו חזרה הרבנית מיד אל תוך הבית. (כעצם השמים לטוהר, עמ' כח).

ומסופר על אדונינו הגה"ק רבי יורם אברג'ל זיע"א כי בהילולות הגדולות שהיה עורך באולמות אירועים, היה מקפיד לשלוח שליח לאולם בבוקר יום ההילולא, בכדי שיטול ידיים לכל עובדי המטבח, לטהרם מטומאת הלילה שלא ידבקו במאכלים. וכן אחר הצהריים היה

מגיע שוב אותו שליח לאולם ליטול ידיים לכל המלצרים שזה עתה הגיעו לעבוד. (עד שבא רבי יורם, עמ' רלד).

ה. גם אם הפסיד את רוב המצוה, יקיים את הנותר בידו - בשלימות

עוד יש לפרש "והיה עקב תשמעון" ע"פ מה שפירש הגה"ק רבי יוסף כנאפו זיע"א בפירושו על מסכת אבות, את דברי התנא (אבות פ"ב מ"א) "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה", דלכאורה מה הסברא שאדם לא יקיים את המצוות הקלות שבאו לידו, הרי קיימא לן מצוה הבאה לידיך אל תחמצנה שנאמר (שמות כב, יז) "ושמרתם את המצות" אל תקרי מצות אלא מצוות (רש"י שם בשם המכילתא).

ובאר, שמדובר באדם שרגיל לדקדק במצוות, והנה קרה לו אונס או שגגה ולא יכול היה לקיים את המצוה כראוי, כגון שאיחר לתפילה, או שאינו יכול לתת צדקה הגונה כהרגלו. לזה בא התנא ואומר, שבאותו מעט שהוא כן יכול לעשות, לא יזלזל בו לעשותו כלאחר יד, באומרו כאשר אבדתי מכל תיקוניה אבדתי. אלא אף את המצוה הקלה שנותרה בידו לקיים, יקיים בכל הידור אפשרי כאילו מקיים הוא את המצוה החמורה-השלימה שהפסיד.

ונתן טעם "שאינ אתה יודע מתן שכרן של מצות" כלומר שאפילו מצוה קלה אם עשית אותה ככל יכולתך לפי העת, שכרה מרובה. על דרך שאמרו רבותינו (סנהדרין קו ע"ב) 'רחמנא לבא בעי' בין אם זכית לעשותם בשלימותם ובין אם לא, על כל פנים עשה אותם בלב ונפש ובכל מה שתוכל בשלימות.

ולפי דברי קודשו, יש לפרש "והיה עקב" כלומר כאשר לא נשאר מהמצוה כי אם העקב שהוא הסוף, ובכל זאת "תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם" כראוי, אז תזכו לכל הברכות האמורות בהמשך, כי אז מוכח שהאדם עבד לבוראו.

ובאמת היא עצה גדולה וחשובה מאד, גם משום שאם יזלזל אדם באותו מעט מן המצוה שנותר בידו לעשות, יבוא על ידי זה להתדרדרות גדולה בעבודת ה'. מה שאין כן כשמחשיב את המעט, מזה יבוא לעליה גדולה.

וכמו שסיפר הגה"ק **רבינו נתן מברסלב** זיע"א, שקודם שנתקרב לרבו רבינו נחמן זיע"א, היה רחוק מלימוד, כי כיון שרצה להיות מן המתמידים, כאשר נודמנה לו איזה מניעות מן הלימוד, התיימש לגמרי מיום זה ולא למד ודחה ליום המחר. אך גם מחר נודמנה לו הפרעה אחרת, וכן ביום השלישי עד שנפל לייאוש ולא למד כלל. אמנם כשהתקרב לרבינו, אמר לו רבינו על זה: 'מעט גם כן טוב', ומאז כאשר ראה שאינו יכול ללמוד כי אם מעט, למד את אותו המעט, אחר כך אמר אלמד עוד מעט וכן הלאה, עד שיצא מידי ייאוש ונעשה מתמיד. (כוכבי אור – אבניה ברזל, שיחות וסיפורים ממוהרנ"ת אות סה).

כיו"ב ראיתי פירש נפלא בסה"ק "שפת אמת" (מהדו"ק עמ' קכט) להרה"ק **רבי מסעוד אדרעי** זיע"א על הפסוק (במדבר כו, נד) "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו" אם אדם אומר 'לרב' – נוטריקון לא רב, שרוצה ללמוד רק מעט אז 'תרבה נחלתו' שזוכה ללמוד תורה הרבה. אבל אם אומר "למעט" לא מעט, אלא אומר שרוצה ללמוד הרבה, אז תפסת מרובה לא תפסת כי השטן מקטרג, וזהו 'תמעט נחלתו'. וע"פ דרכנו אפשר לומר דאם אדם אינו מבקש גדולות דוקא ומחשיב גם את המעט, אזי עי"ז תתרבה נחלתו בתורה ובמצוות, אבל אם אומר לא מעט, שאינו מחשיב את המעט, אזי עי"ז תתמעט נחלתו.

ו. עצה לזכות לקיום "כל" המצוות – שמחה

אחת העצות לזכות לקיים את כל התורה – גם את המצוות הקטנות והקלות, ולא יקוץ בהם בהיות לו הדבר לטורח ולמשא ח"ו. הוא על ידי מידת השמחה בכלל, ושמחה במצוות בפרט. וזאת ע"י שידע יכיר ויזכור מעלת קיום כל מצוה ומצוה. ויש לרמוז זאת בפסוק עצמו של תחילת הפרשה "והיה עקב תשמעון" שידוע מה שאמרו חכמנו (בראשית רבה מב, ג) 'אין והיה אלא שמחה', וזה שאמר הפסוק על ידי "והיה" שהיא השמחה, תזכו ש"עקב תשמעון" שגם את המצוות הקלות שאדם דש בעקביו תשמעו ותקיימו.

ומעלת השמחה במצוות נלמד ממה שפירש **רבינו עובדיה מברטנורא** זיע"א את דברי התנא (אבות פ"ד מ"ב) "ששכר מצוה מצוה ושכר עברה עברה" – שכל מה שאדם משתכר ומתענג בעשיית המצוה נחשב לו למצוה בפני עצמה, ונוטל שכר על המצוה שעשה ועל העונג

וההנאה שנהנה בעשייתה. והשכר וההנאה שמגעת לו לאדם בעשיית העבירה נחשב לו כעבירה בפני עצמה, ולוקה על העבירה שעשה ועל השכר וההנאה שמקבל בעשייתה⁷.

וזה כדברי הגה"ק **רבי אברהם בורנשטיין מסוכוטשוב** זיע"א בעל ה"אבני נזר" ו"אגלי טל" בהקדמתו לספרו, שדחה את דברי האומרים כי השמחה והעונג בלימוד התורה הוא חיסרון במעלת הלימוד לשמה, וכתב שאדרבה הלימוד בעונג ובשמחה הוא מעלה גדלה בלימוד.

וידוע מה שאמר רבינו הקדוש **האריז"ל** זיע"א שכל הדרגות הגבוהות שהגיע אליהם היו בזכות ששמח שמחה גדולה בקיום המצוות. (מובא בהקדמה לסה"ק "חרדים").

ומסופר על אדונינו רבינו הקדוש **סידנא באבא סאלי** זיע"א שפעמים רבות כאשר למד ועיין באיזה ספר, כשסיים והניח את הספר מידי הקדושות, פתח בשירה ובמחיאות כפיים מרוב שמחה שלמד בספר איזה חידוש נפלא.

וסיפר אחד שחיכה פעם בתור לכנס אצל הצדיק, ופתאום נעצרה הקבלת קהל בנימוק שהצדיק לקח ספר בידיו הקדושות והחל לעיין בו ואי אפשר להפסיקו. ביקש האיש לעמוד בפתח ולחזות בצדיק באבא סאלי, והנה הוא רואה אותו יושב על הכורסא ובידו ספר ישן והוא לומד בו, ומרגע לרגע פני הצדיק מתמלאים אור, ממש אור זורח מפניו, ואז פתאום הצדיק שולח את רגליו ומתחיל למחוא כפים עם הרגלים תוך כדי לימוד, מרוב שמחת התורה. (כעצם השמים לטוהר, עמ' רמא).

ז. עצה נוספת – לחשוב שאין לו רק את אותו יום

עצה נוספת שעל ידה יזכה האדם לקיים את כל מצוות התורה, גם את אותם המצוות הקלות שאדם דש בעקביו ולא נותן דעתו עליהם. ולא יהיה לו הדבר לטורח ולמשא בלתי אפשרי.

⁷ אלו דברי רבינו הק' **רבי נחמן מברסלב** זיע"א ב"שיחות הר"ן" (אות קב): גם מי שהוא איש אמונה התשובה שלו היא יותר קלה, כי התשובה צריכה להיות תשובת המשקל דהינו שכפי התענוג שהיה לו מהעברה כן יהיה לו ממש צער ויסורי. ומאחר שיש לו אמונה על כן לא היה תענוגו בשלמות בשעת העברה חס ושלום רחמנא לצלן, כי היה מעורב ביגון כי ידע כי מרה תהיה באחרונה כי יהיה לו ענש קשה ומר רחמנא לצלן. רק שלא היה יכול להתגבר על תאוותו. על כן תשובתו קלה יותר, כי אין צריך לסבל יסורי התשובה כל כך מאחר שגם בשעת העברה לא היה תענוגו בשלמות כנ"ל. אבל המחקרים שאין להם אמונה תשובתם כבדה יותר כי לא היה להם יסורים כל כך בשעת העברה כי התשובה צריכה להיות תשובת המשקל כנזכר לעיל.

היא העצה הכתובה בספר הק' "שבחי הר"ן" (אות יד) אודות רביה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א, וז"ל: וכן היה קשה עליו מאד מאד העבודה שהיה צריך לעשות בכל יום. וכל כך היה קשה עליו עד שלא היה אפשר לשא כלל העול מגודל הכבודות שהיה כבוד וקשה עליו מאד מאד.

ורק על-ידי עצה זו נשא עליו עול העבודה, הינו שבכל יום היה חושב בדעתו שאין לו רק זה היום בלבד, ולא הסתכל על יום המחרת ועל זמן שלהבא כלל, רק כאלו אין לו רק זה היום לבד. ועל כן היה יכול לשא עליו על העבודה של זה היום לבד. כי על יום אחד לבד יכול האדם לקבל עליו כל מיני עבודות שבעולם מאחר שהוא רק ליום אחד בלבד. וכשגמר העבודה של זה היום אזי ביום המחרת חזר וקבל עליו העבודה של אותו יום המחרת. וכן נהג תמיד שלא היה חושב בדעתו כי אם אותו היום לבד ועל ידי זה היה יכול לשא על עצמו עול עבודתו שהיתה כבדה עליו מאד. ע"כ.

ויש לרמוז זאת בסמיכות הפסוקים, שכן הפרשה הקודמת מסתיימת במילים "היום לעשותם" ואז מתחילה פרשתנו "והיה עקב תשמעון", בא לרמוז דע"י שיחשוב האדם שאין לו כי אם את אותו היום לעשות את מצוות ה', ממילא יוכל לקיים גם את המצוות שאדם דש בעקביו לא יעף ולא יגע.

אי נמי יש לפרש הסמיכות, שע"י שיזכור האדם שרק בעולם הזה יש לו את האפשרות לעשות את המצוות, ולא אחרי פטירתו, זה יחזק אותו לחטוף מצוות ומעשים טובים בכל יכולתו. וזהו "היום לעשותם" ודרשו רבותינו (עירובין כב ע"א) על זה, היום כלומר בעוה"ז - לעשותם, ולא מחר כלומר בעוה"ב לעשותם. וכשיזכור האדם דבר זה יזכה ל"והיה עקב תשמעון" שיקיים גם את המצוות שאדם דש בעקביו, וגם מתוך שמחה הרמוזה בתיבת 'והיה'⁸.

ה' ברחמי יזכנו לעבדו כרצונו בקדושה ובשמחה רבה אכי"ר

⁸ ובזה יתפרשו הפסוקים בתהלים (קד, לג-לד) "אשירה לה' בחיי אומרה לאלהי בעדי" דהיינו אני עובד את ה' מתוך ידיעה שרק בחיי ובעדי בעולם הזה אני יכול לעבדו, ועי"ז "אנכי אשמח בה".

תולדותיהן של צדיקים

מתולדות חייו של הרב הקדוש, מחבר ספר "דברי חכמים"

רבי שלמה פרץ זיע"א

לרגל יום הילולתו החלה השבוע יום שני כ' אב

– שבעים ושנים שנים לפטירתו –

לידתו של צדיק: רבי שלמה נולד לאביו הרה"ק רבי אהרן זיע"א ולאמו מרת איזא ע"ה בשנת תרל"ה בעיירה זגורא שבמחוז דרעא בדרום מרוקו. בספרו "דברי חכמים" (עמ' קנז) מביא רבינו חידוש שכתב אביו, כמו כן מביא (שם עמ' ריא) חידוש שמצא בכתבי הגה"ק רבי יצחק אבטאן זיע"א מגדולי חכמי מחוז דרעא בדורו של רבינו.

מקיים את התורה מעוני: תנאי המחיה באותם ימים היו קשים, הפרנסה היתה בדוחק רב, אך בכל זאת שמר רבינו על לימוד התורה מכל משמר, אחיו רבי כליפא זצ"ל תמך כלכלית ברבינו בצעירותו עד להסמכתו לרב.

רבינו שימש כרב, שוחט ובודק, מוהל, סופר סת"ם ושליח ציבור.

מידידיו של רבינו היה הרה"ק רבי ישועה פרץ זיע"א מהעיר דאדש, ורבינו מביא חידוש משמו (בספרו עמ' רכז) וכותב: 'מה ששמעתי מפי ידיד נפש החכם השלם כמוה"ר ישועה פרץ נר"ו'.

המעבר לעיר תאורירת: בשנת תרצ"ג עבר רבינו לגור בעיר תאורירת שבמזרח מרוקו (אזור דבדו), אנשי העיר העריכו הערכה רבה את רבינו וכולם כאחד כיבדוהו מאוד ואף שנים רבות לאחר פטירתו מספרים בני העיר בשבחו כשל צדיק בדורו. רבינו היה איש צנוע ועניו, כאשר התהלך ברחוב ראו בו הבריות כמלאך העובר לפניהם.

כאשר היה סועד מידי שנה בחג הסוכות בסוכתו של ר' אברהם כהן (עכוש) זצ"ל בתאורירתו, היה אומר לפני כניסתו לסוכה את סדר שבעת האושפיוזין בנעימה וביראה כשכל בני המשפחה סביבו, ושנים רבות לאחר מכן היו מזכירים זאת ברגשי קודש.

בחברת תלמידי חכמים: רבה של תאורירת הגה"ק רבי שלמה הכהן זאגורי זיע"א מח"ס "וויקץ שלמה" היה בידידות של תורה עם רבינו ונהג להזמין לשולחנו מידי פסח וסוכות וכאשר נבצר מרבינו להגיע היה הרב מצטער מאוד.

בליל הסדר היו תלמידי חכמים מתקבצים בביתו אחר שסיימו את הסדר בביתם ויושבים עמו לספר בסיפור יציאת מצרים עד הבוקר.

המקובל רבי דוד הכהן זיע"א מחכמי ישיבת "נהר שלום" הכיר את רבינו וסיפר כי רבינו היה מקהיל קהילות ברבים ללימוד תורה, והצטיין במידות נעלות ודרך ארץ.

רב בעיר מליליה ונדודים אחר פרנסה: בהמשך נדודיו אחר פרנסה הגיע רבינו לעיר מליליה אשר בגבול מרוקו ספרד שם חיפשו רועה רוחני ומצאו ברבינו את מבוקשם. לאחר כשנה עלה גנרל פראנקו מספרד וחלק מיהודי העיר ברחו ואז שב רבינו אל העיר תאורירת.

שוב נאלץ רבינו לחפש פרנסה וכך הגיע בנדודיו גם אל תוניסיה ולאחר מכן ירד למצרים אל העיר דמנהור.

הציל את נוסעי הספינה בתפילתו: בדרכו למצרים נסע רבינו עם ספינה רעועה אשר כל נוסעיה היו ערבים והוא היהודי היחיד. לפתע התחוללה סערה שאיימה להפוך את הספינה. בצר להם, פנו אנשי הספינה לרבינו שיתפלל, רבינו התפלל והסכנה חלפה והספינה הגיעה לידה לשלום.

עלייתו לארץ הקודש: בשנת תש"ח עבר רבינו עם משפחתו לאלג'יריה בדרכו לעלות לארץ הקודש. באלג'יריה נאלץ רבינו להתעכב עד שנת תשי"א שבה עלה לארץ הקודש והתיישב בעיה"ק ירושלים תובב"א במעברת תלפיות.

במעברת תלפיות הקים רבינו בתוך צריף חבורה אשר התכנסו ללימוד זוהר הקדוש בימי שני וחמישי ושבת קודש.

עלייתו השמימיה: אחרי חג הפסח תשי"ד חלה רבינו ואשתו רחל היתה עובדת ביום וסועדת אותו בלילה. וביום כ' אב תשי"ד נתבקש רבינו בישיבה של מעלה.

זרעו לברכה: רבינו נתברך בתשעה ילדים משתי נשים זו אחר זו: הראשונה מרת עזו ע"ה והשניה מרת רחל ע"ה (נפטרה בהושענא רבה תשמ"ה). מבניו: רבי יוסף זצ"ל נהרג בידי מרצחים גוים ביום שבת קודש עת הלך לתפילת מנחה, י"ח תשרי תש"כ. רבי חנניה זצ"ל נלב"ע בי' אב תשל"ט. רבי מרדכי שמר את ספרו של רבינו בכת"י. מבנותיו: מרת עליה ע"ה נפטרה בכ' אדר ב' תשי"ד ומרת שמחה ע"ה נפטרה בב' סיון תשל"ב.

ספרו הקדוש: בשנת תשנ"ט לערך נדפס ספרו של רבינו "דברי חכמים" ע"י נינו הרב יוסף בן זרואל שליט"א מירושלים ת"ו. הספר מכיל בעיקר: דרושים שונים וחידושים על התורה, הכל ערוך בטוב טעם ודעת ובמתיקות. את שם הספר קבע רבינו בעצמו בכתב היד. בשער הספר כותב רבינו כי הספר נכתב בעיר זאיו ונאדור.

זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל אמן

לעילוי נשמת מרת זקנתי האשה הכשרה המדוכאת בייסורים

מרת דדה דבדה ע"ה

בת ר' אברהם ואסתר ע"ה נלב"ע י"ג תמוז תשפ"ז תנצב"ה